

УДК 332(437.1/2)

ЦЕРКОВНА ПОЛІТИКА У ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Палінчак М.М.,

к.і.н., доцент, декан факультету міжнародних відносин УжНУ

Борейко Л.О.,

старший викладач кафедри міжнародних відносин УжНУ

У статті проаналізовано правове регулювання державно-церковних відносин у Чеській Республіці. Розглянуто чинне законодавство країни, зокрема конституційні норми, процедура реєстрації релігійних організацій. Особлива увага приділена питанню реституції церковного майна. У дослідженні здійснено спробу аналізу взаємовідносин країни з Ватиканом, подано коротку характеристику основних конфесій.

Ключові слова: державно-церковні відносини, релігійні організації, свобода думки, совісті, віросповідання, конфесія, неоконфесія, релігія, церква.

The author has tried to review legal regulation of state and church relationship in Czech Republic. The legislation of the country is analyzed, in particular, the constitutional norms, the incorporation procedure of religious organizations. The specific focus is given to the issue of restitution of church property. The research contains the analysis of interrelation of state and Vatican. A short characteristics of main confessions is provided.

Key words: state-church relations, religious organizations, freedom of thought, freedom of conscience, religious freedom, confession, neoconfession, religion, church.

Основи якісно нового рівня державно-церковних відносин у сучасній Чеській Республіці були закладені листопадними подіями 1989 року, які увійшли в історію як "Ніжна" ("Оксамитова") революція. Саме вона стала точкою відліку, що сигналізувала про позитивні зміни у взаємних відносинах держави і релігійних організацій. Революція знайшла загальну підтримку з боку церкви і релігійних організацій [1]. Празький кардинал Франтішек Томашек відкрито заявив, що він і католицька церква стоять на боці народу [2].

У відповідності до Конституції в Чеській Республіці гарантується свобода думки, совісті та віросповідання. Кожна людина має право змінити свої переконання або не визнавати жодної релігії [3]. Детально регламентує правовий статус релігійних організацій закон 308/1991 "Про релігійну свободу та статус церков і релігійних організацій" та закон 218/1949 "Про фінансування церков та релігійних організацій". Релігійні справи вирішує відділ церкви, який функціонує при Міністерстві культури Чехії замість ліквідованого Комітету у справах релігій. Чинне законодавство передбачає, що всі конфесії, які є офіційно зареєстрованими, мають право на отримання субсидій від держави. Деякі релігії відмовляються від фінансової підтримки, підкреслюючи свою незалежність. Сьогодні в Чехії діє 21 конфе-

сія, визнана державою. Для реєстрації нової конфесії необхідно не менше 10 000 дорослих віруючих або 500, якщо заявник (церква) є членом Світової Ради Церков. Держава встановила практично недосяжну вимогу для отримання легального статусу церкви для раніше незареєстрованих релігійних організацій незалежно від того чи є вони світовими релігіями, такими як англіканство, буддизм, іслам [4].

Закон дозволяє діяти незареєстрованим релігійним общинам, але виключає їх реєстрацію як неприбуткових громадських організацій з метою управління майном. Прикладом такої діяльності служить мусульманська община, яка ще не має всіх підстав, щоб задовольнити умови реєстрації. У Брно тільки в липні 1998 року була відкрита перша в країні мечеть.

Церкви отримують від влади приблизно 3 млрд. крон (88, 2 млн. дол.) на рік. Фінансування розподіляється пропорційно між 21 зареєстрованою конфесією згідно з членством і приймається на рахунок адміністративних витрат. Із цієї суми приблизно 539 млн. чеських крон (1,5 млн. дол.) припадає на виплату заробітної плати священикам.

Складними є взаємовідносини між Прагою та Ватиканом. У травні 1995 року Папа Іоанн Павло II відвідав Чеську Республіку, що значно зміцнило вплив католицизму у країні. Під час візиту священик XVII століття Ян Санкандер був звеличений до стану

святых. Президент своїм рішенням повернув католицькій церкві собор Святого Вайруса. Протестанти засудили це рішення, вважаючи, що собор, який знаходиться в Празькому Граді, є національним символом, тому повинен залишитись державною власністю [5].

Сьогодні Чехія одна з небагатьох країн, яка ще не має угоди з Ватиканом, хоча переговори з приводу її укладення розпочались ще у квітні 2000 року. Ватикан вимагає реституції майна католицької церкви, конфіскованого комуністами, і повернутого з часів Оксамитової революції [6]. У відповідності з інформацією, оприлюдненою на конференції Чеських єпископів, у державній власності залишилося близько 3 000 тис. об'єктів власності: шкіл, ферм, лікарень, архітектурно-історичних пам'яток. Після 1998 року було повернуто 175 будівель. Уряд Чеської Республіки вважає неможливим компенсувати всі нанесені збитки церквам у період 1948-1989 рр. На думку керівництва, у цей період постраждали не тільки конфесії, а й інші організації та громадяни. А новий переділ нерухомості може призвести до ущемлення інтересів інших юридичних та фізичних осіб [7]. Колишній прем'єр міністр Вацлав Клаус з цього приводу заявив: «Церква повинна змиритися з тим, що минулого не повернути» [8].

Закон «Про реституцію» 1994 року стосується тільки власності, конфіскованої комуністами після 1948 року. У кінці 1994 року Парламент вніс поправку до закону про повернення або компенсування власності, несправедливо конфіскованої в період 1938-1945 років. Цією поправкою забезпечується реституція власності іудеїв, головним чином будівель, конфіскованих при нацистському режимі. У кінці 1990-их років Федерація Єврейських общин поставила вимогу перед владою про першочергове повернення 202 об'єктів власності. Станом на сьогодні повернуто 70 об'єктів.

Церковнослужителі вважають, що після реституції майна держава зможе значно зменшити фінансування церкви. Крім реституції католики бажають отримати деякі свої традиційні права, які сьогодні суперечать чеському законодавству. Серед них – право відвідувати тюрми, не розголошувати таємницю сповіді, коли мова йде про вбивство. Перемогою для католиків та протестантів стало формування армійської пастирської служби [9].

Успішною є діяльність різних неоконфесій, серед них Церква Ісуса Христа Останнього Дня Святых та Свідки Єгови. Законодавство Чехії передбачає, що іноземні місіонери повинні отримати дозвіл на дов-

готривале проживання та працю, якщо мають намір знаходитись на території країни більше 30 днів. Члени незареєстрованих релігійних груп можуть опублікувати видання без перешкод.

Для українського читача цікавим є аналіз діяльності греко-католицької церкви в Чехії. Після Оксамитової революції Пряшівський єпископ монсеньйор Ян Гірка заснував у 1992 році два нові деканати – в Оставі і Ліберцях.

Після поділу Чехословацької Федеративної Республіки 1 січня 1993 року на дві самостійні держави Чеська Республіка визнала правочинність Пряшівського єпархіального єпископа та ініціювала створення спільного органу управління, оскільки Пряшів був далеко і мова йшла про іншу державу. Пряшівський єпархіальний єпископ монсеньйор Ян Гірка організував у 1993 році Єпископський вікаріат Греко-католицької церкви у Чеській Республіці і єпископським вікарієм призначив вихідця із Закарпаття – отця Івана Лявинця [10].

Після сорокарічного переслідування греко-католиків, згідно з переписом населення 1991 року, до греко-католицької церкви у Чеській Республіці відносили себе тільки 8774 віруючих. На початку 1999 року апостольський екзархат у Чеській Республіці нараховував сім деканатів та 23 парафії. Духовну службу в екзархаті здійснювали 35 священників [11].

Соціологічні дослідження показують, що 40-річний комуністичний режим не міг не відобразитись на релігійній структурі суспільства. У 2000 році тільки 35% населення вважали себе віруючими, 64% відносили себе до атеїстів, тільки 6,2% вважалися наверненими до релігії [12].

У вересні 2000 року Державний департамент США оприлюднив доповідь «Релігійна свобода у світі». Американський уряд виокремлює п'ять категорій країн - порушників релігійних свобод. Чехія віднесена до п'ятої категорії країн, де існують достатньо високі стандарти дотримання прав людини, але певні релігії несправедливо, на думку авторів доповіді, визначаються як небезпечні «культи» та «секти» [13].

Таким чином, державно-церковні відносини у Чеській Республіці врегульовані у відповідності з міжнародними нормами права. Держава зробила чимало для того, щоб ліквідувати рецидиви політичного комуністичного режиму Чехословаччини по відношенню до релігії та церкви. Специфічною особливістю, яка має історичні коріння, є низький процент віруючих.

Список

1. Сер...
2. Szc...
3. Kon...
4. Kla...
5. Upr...
6. Nel...
7. Au...
8. Чес...
9. Ова...
10. Гірк...
11. Гре...
12. Рел...
13. При...

Список використаних джерел:

1. Cepliková, M. K niektorým aspektom právnej úpravy vzťahov štátu a náboženských organizácii na našom území po roku 1989 // *Právny obzor Bratislava*. – 1999. – № 2. – S. 142.
2. Szostkiewicz, Adam. Religion after Communism. // *Commonweal*. – 09/24/99. – Vol.126 Issui 16. – p.17.
3. Конституції нових держав Європи та Азії. – К., 1996. – 510 с.
4. Klark Elizabeth. Church-state relations in Czech Republic: Past turmoil and present transformation // *Brigham Young University Law Review*. – 1996. – Vol.1996. Issui 4. – p.1019.
5. Hendon, David W. Kennedy James M. Notes on church – state affairs: Czech Republic // *Journal of Church & State*. – Autumn 95. – Vol/37 Issue 4. – P.927.
6. Чехия сегодня. Май. – 2000.
7. Овсиенко Ф. Взаимоотношения государства и церкви в странах Восточной Европы // *Государственно-церковные отношения*. – М., 2000. – С.186.
8. Истина и жизнь. – М., 1993. – №7. – С.3.
9. Вилк М. Церква у Східній Європі: володарювати чи служити? // *Людина і світ* 2000, червень. – С.14.
10. *Greckokatolícký kalendár*. – Michalovce, 1999. – S.77.
11. *Greckokatolícký kalendár*. – S 79.
12. Релігійна віра і практика в посткомуністичній Європі. Соціологія // *Людина і світ*. – 2000, квітень. – С.11.
13. Права людини. Доповідь держдепартаменту США // *Людина і світ*. – 2000, вересень. – С.15.